

IZ ŽIVLJENJA MESTNE LASTOVKE

Spremljajmo eno leto v življenju mestne lastovke. Po spomladanski selitvi se lastovka običajno vrne v kraj, kjer je gnezdila prejšnje leto. Starejše ptice se vrnejo pred mlajšimi in običajno zasedejo svoja stara gnezda. Ta so velikokrat poškodovana, zato jih začno nemudoma popravljati, kar jim vzame manj časa, kot gradnja novega gnezda. Drobne kepice skoraj tekočega blata nabirajo nedaleč stran od gnezda in jih vztrajno pripenjajo eno na drugo. Samec začne že takoj po vrnitvi braniti svoje gnezdo pred drugimi lastovkami, četudi je to poškodovano. Prostor ki ga brani, znaša približno 10 cm okrog vhoda v gnezdo. Vsiljivce intenzivneje odganja na tisti strani gnezda, kjer je vhod. Tako so v primeru, ko se gnezda dotikajo, vhodi pogosto obrnjeni v različne smeri, da se poti lastovk ne križajo. Večina parov nastane že med selitvijo, parjenje pa ponavadi poteka v gnezdu. Samica znese v začetku maja 3-5 belih jajc, ki jih valita oba starša. Z valjenjem začneta, ko samica znese zadnje jajce, tako da se mladiči po približno 2 tednih izvalijo istočasno. Mladiče hranita prav tako oba partnerja. Hrano, največkrat so to manjše žuželke, lovita v letu, redkeje jih med lebdenjem na mestu pobirata s sten ali dreves. Značilno je, da mestna

lastovka lovi višje v zraku kot njena sorodnica kmečka lastovka. Starša prvih nekaj dni iz gnezda odnašata iztrebke mladičev, ki se v tem času še ne iztrebljajo čez rob gnezda. Mladiči prvič poletijo po 3 do 4 tednih od izvalitve, za kar je potrebnega veliko vabljenja s strani staršev. Po prvem poletu starša mladiče sicer še nekaj dni hranita in spita z njimi v gnezdu, vendar se le-ti hitro osamosvojijo. Že nekaj dni po tem, ko se mladiči v gnezdo ne vračajo več, začne par s ponovnim gnezdenjem. Par običajno uporabi kar staro gnezdo, ki ga zamenja le v primeru, če je prvo leglo propadlo. Drugi zarodi so običajno manjši. Smrtnost mladičev v prvem letu življenja je lahko celo večja od 50 %. Tudi večina mladičev se prihodnje leto vrne na mesto, kjer so bili izvaljeni, zato lahko pride celo do t.i. inbridginga ali sokrvja, pojava, ko se pariyo tesno sorodni osebki, npr. starši s svojimi potomci. Znani so tudi primeri križanja mestne lastovke s kmečko lastovko ali celo breguljko.

Jesenska selitev se začne septembra, vendar se lahko zavleče še pozno v oktober. Mladiči drugega legla so lahko namreč septembra še zmeraj v gnezdu. V času selitve so zelo družabne in lahko oblikujejo velike jate, ki štejejo več sto ptic. Na istem območju se lahko pred selitvijo zberejo osebki iz kolonij, ki so sicer med seboj oddaljene več kilometrov. Med potjo prenočujejo

običajno v gnezdih drugih mestnih lastovk ali na drevesih. Prenočevanje v trstičih, ki je značilno za kmečko lastovko, je bilo pri mestni le redkokdaj opazovano.

Kadar lastovke zagledajo plenilca, na primer škrjančarja, se v manjši jati zberejo nad njim in ga nekaj časa zasledujejo. Pri tem ga občasno tudi napadajo. Do spopadov prihaja tudi v primeru, ko hoče njihovo gnezdo zasesti kakšna druga vrsta ptice. Najpogosteje so to domači vrabci, ki predstavljajo lastovkam najresnejše tekmece za gnezda.

Besedilo: Damijan Denac, Katarina Denac; **Strokovni pregled:** dr. Tomi Trilar, Luka Božič; **Fotografije:** Tomaž Jančar, Tomaž Mihelič, Borut Rubinič, dr. Tomi Trilar; **Risbe:** Jurij Mikuletič; **Tisk:** studio Abakos/KVM; **Naklada:** 5.000 izvodov; **Izdal:** DOPPS, februar 2001.

Informacije: Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS - BirdLife Slovenija), p.p.2722, 1001 Ljubljana, tel. 01/544 1230, mobitel 050 625 210, fax 01/544 1235, dopps@dopps-drustvo.si

MESTNA LASTOVKA

Delichon urbica

Ptica leta 2002

generalni sponzor DOPPS

Skupaj za ptice in ljudi

PTICA LETA 2002

V mednarodnem letu gora je ptica leta mestna lastovka, ki je pred koncem 19. stoletja naseljevala le skalnate pečine visokogorja in obalnih klifov. Potem je začela postopno osvajati človekova naselja. Gnezda je pričela graditi na stenah stavb, ki spominjajo na njena naravna gnezdišča. Neustrašno jih je pripenjala tudi v kote oken, kjer so njeno življenje budno spremljali ljudje. Danes večina evropske populacije gnezdi le še v vaseh in mestih, redkokje so se ohranile kolonije v skalnih stenah.

Mestna lastovka je v Sloveniji pogosta in zelo razširjena vrsta. Kljub temu je podatkov o njeni gnezditveni biologiji, ekologiji in številčnosti malo. Dopolniti bi bilo potrebno tudi znanje o njeni razširjenosti, saj so zadnji podatki stari že skoraj 10 let. Informacije zbrane v okviru akcije Ptica leta 2002, bodo uporabljene tudi v Novem ornitološkem atlasu gnezdil Slovenije. Prsrčno vas vabimo, da se nam pri letošnjem popisu ptice leta pridružite v čim večjem številu.

MESTNA LASTOVKA
Delichon urbica

OSEBNA IZKAZNICA

Opis:

Glava in hrbet sta črne barve z modrim sijajem, grlo in spodnji del je bel, peruti pa zgoraj črne. Zanj je značilna široka bela trtica in kratek črn škarjast rep. Kljun in noge so kratke.

Teža in velikost:

Tehta med 18 in 21 g, v dolžino meri 12,5 cm, razpon kril znaša 26-29 cm.

Življenjski prostor:

Pogosto gnezdi v bližini voda, od nižin do visokogorja, na večjih stavbah in mostovih ali na prvotnih gnezdiščih v skalnatih stenah. Gnezditvena razširjenost na območju Evrope sega od Skandinavije do Mediterana. Prezimuje v Afriki južno od Sahare.

Gnezdo:

Oblikovano je kot zaprta skodelica s polkrožno vhodno odprtino na zgornji polovici gnezda. Zgrajeno je iz majhnih keplic blata. Notranjost je obložena s puhom in perjem. Gnezdo je pritrjeno na navpično steno z nadstreškom, pred katero ni večjih ovir.

Način življenja:

Družabna ptica, večinoma se zadržuje v jatah. Gnezdi v kolonijah, ki jih lahko sestavlja tudi več kot 100 parov. Je monogamna, par pa ni stalen in se tvori vsako leto znova. Hrani se v zraku z manjšimi letečimi žuželkami. Je selivka. Naše kraje zapusti med septembrom in oktobrom. V Evropo se večina vrne v drugi polovici aprila.

Ogroženost:

Ni ogrožena. Prilagoditev na gnezdenje na stavbah je glavni vzrok, da sta se njeno gnezditveno območje in številčnost povečala. Njeno prisotnost v mestih omejujejo onesnaženost zraka, količina hrane, razpoložljivost gnezditvenega gradiva (blata) in pomanjkanje ustreznih sten.

MESTNA LASTOVKA V SLOVENIJI

V Sloveniji je mestna lastovka splošno razširjena. Večina jih gnezdi po naseljih, ohranilo se je tudi nekaj kolonij v skalnatih stenah (Rdeča skala na Mangrtu, nad Krnskim jezerom, Osapska stena itd.). Te so običajno deloma vlažne ali po njih meži voda. Tako ptice že v sami steni lahko nabirajo gnezditveno gradivo. Kjer so stene popolnoma suhe, kolonij nismo našli. Mestne lastovke v naseljih gradijo gnezda pod nadstreški, balkoni ali v kotih oken na stavbah, običajno precej nižje kot v naravnih gnezdiščih. Kolonije na naravnih gnezdiščih so običajno večje od tistih v urbanih predelih. Tako smo na primer na Kozjanskem kolonije z 20 in več gnezdi, odkrili le na kmetijskih zadrugah, gasilskih domovih in drugih gospodarskih poslopih, ki so jim bile skupne visoke in po površini velike stene. Nekaj kolonij v Sloveniji je znanih tudi izpod mostov, npr. v Solkanu, Novi vasi pri Markovcih, Dupleku in Ljubljani. V raziskavi, ki smo jo opravili na Kozjanskem, smo ugotovili, da lastovke gnezd niso gradile na z lesom obitih ali neometanih opečnatih stenah, rade pa so jih gradile na lesenih tramovih. Bolj pomembna kot gnezditvena polica je bila zanje streha nad gnezdom, ki je mladiče varovala pred padavinami.

KAJ LAHKO ZA MESTNO LASTOVKO STORIMO?

Gnezd ne odstranjujemo. Če nas motijo iztrebki mladičev, namestimo 30 cm pod gnezdom 20 cm široko in 40 cm dolgo polico.

Ker si mestna lastovka zgradi gnezdo tudi na povsem navpični steni, če je le ta primerno groba, ne potrebuje posebnih gnezditvenih polic. V primeru zelo gladke fasade pa je namestitev gnezditvenih polic (glej skico) nad vse dobrodošla tudi za mestne lastovke. Ker je mestna lastovka kolonijska vrsta, poskrbimo le, da pri nameščanju omogočimo gnezdenje več parom hkrati. Pomembno je tudi, da gnezditvene police niso izpostavljene dežju, da so nameščene vsaj 3 metre od tal in da najmanj 10 metrov pred steno ni nobene večje ovire (druga stavba, veliko drevo itd.).

Marsikje lastovke ne gnezdi, ker jim primanjkuje gradiva za gradnjo gnezda. Tega sicer nabirajo na brežinah potokov, rek in mlak ali ob lužah na makadamskih cestah. Z izdelavo umetne mlake z blatnimi površinami v vasi ali na mestnem obrobju, lahko lastovkam omogočimo gnezdenje. Takšno mlako pa bodo s pridom uporabljale za pitje in kopanje tudi druge vrste ptic.

